

SUPREMO TRIBUNALE DELLA SEGNETURA APOSTOLICA - *Reductionis ecclesiae in usum profanum* - Sentenza definitiva - 4 maggio 1996 - Prot. N. 24388/93 CA - Em.mo Agustoni, Prefetto, Ponente (*).

Riduzione di chiesa a uso profano - Causa grave - Necessità - Discrezionalità dell'autorità nella valutazione della causa grave.

Per poter legittimamente prendere il provvedimento di riduzione di una chiesa ad uso profano è necessaria una causa grave. Benché le cause che giustificano tale provvedimento se prese isolatamente non sarebbero considerate gravi, nel loro insieme possono costituire la causa grave di cui al can. 1222 § 2. Tale gravità viene determinata anche dall'insieme delle circostanze di natura economica, pastorale ecc. che forse unicamente il Vescovo è in grado di determinare. L'unione di tre parrocchie in una sola ha portato l'autorità a considerare che una delle chiese doveva essere ridotta ad uso profano non sordido, perché a) la manutenzione delle tre chiese sarebbe un peso eccessivo per la nuova parrocchia, che nasce già con tanti debiti; b) il numero di fedeli nelle tre parrocchie è in diminuzione; c) la cura di anime non richiede che vi siano tante chiese aperte al culto; d) la vendita della chiesa costituisce un importante contributo economico per la nuova parrocchia.

ADUMBRATIO CASUS. — 1. Molem documentorum huius causae, quae aliquo modo ipsius complexitatem repraesentat, navus Promotor Iustitiae deputatus accurate enodavit et Congressus N. S. T. die 3 maii 1995, voto Promotoris Iustitiae deputati innixus, recursum per partes examinavit illumque reiecit utpote fundamento manifeste destitutum, una excepta quaestione quae ad disceptationem admittendam esse decrevit coram Em.mis ac Exc.mis Iudicibus H. S. T. Agitur de adserta violatione legis in decernendo quoad reductionem ec-

(*) Si veda nella sezione Dottrina l'articolo di F. DANEELS, *Soppressione, unione di parrocchie e riduzione ad uso profano della chiesa parrocchiale*.

quia ipse caret praesupposito, necnon subordinate quia manifeste caret fundamento.

Pro expensis retinetur summa a recurrentibus in arca huius Supremi Fori deposita. Ipsi quoque Cl.mae Patronae suae congruum honorarium solvere tenentur.

Et notificetur iis quorum interest, ad omnes iuris effectus.

Datum Romae, e sede Supremi Tribunalis Signaturae Apostolicae, die 4 mensis maii 1996.

*Gilbertus Card. Agustoni,
Praefectus ac Ponens
Bernardinus Card. Gantin
D. Simon Card. Lourdusamy
Vincentius Card. Fagiolo
+ Ioseph Mercieca
+ Iulianus Herranz
+ Philipus Giannini
+ Aemilius Eid
+ Eduardus Davino*

clesiae SS.mo Nominis Iesu dicatae ad usum profanum ob defectum causae gravis de qua in can. 1222 § 2.

Haud soluta hac novissima parte recursus, idem Congressus etiam petitam a recurrentibus suspensionem decisionis Episcopi N. concessit quoad ecclesiam SS. Nominis, ea mente ut tum aedes sacra, tum sacra suppellectilis ad eandem pertinens tuto servarentur usquedum H. S. T. suam dederit sententiam definitivam in causa.

2. Quamvis heic decidendum sit super unam tantum partem recursus, nihilosecius iam resolutae quaestiones opportune prae oculis habenda sunt. Quapropter sequentia notatu digna per summa capita in hac descriptione causae recolenda aestimavimus:

a) Controversia originem sumpsit ex necessitate immutandi, atque tentis novis adiunctis socialibus necnon oeconomicis, distributionem paroeciarum in pago v. d. ..., intra fines dioecesis N. .
Iuxta intenta «... Area Planning Task Force», cuius consilio Episcopus N. utebatur, quinque paroeciae, quarum una territorialis (S. Leonardi) et quattuor personales ad unam erant reducendae, servatis ex quinque ecclesiis una qua paroecialis, altera qua subsidiaria.

b) Die 13 novembris 1990 Exc.mus Episcopus Consilium praesbyterale super propositas innovationes audivit ac litteris diei 5 ianuarii 1991 captas decisiones cum quinque paroeciis quarum interestat communicavit.

c) Die 11 ianuarii 1991, d.na ..., «President», una cum d.na Y, «Secretary» Consilii Pastoralis paroeciae SS.mi Nominis Iesu, subsidiariis in super 806 fidelibus eiusdem paroeciae, remonstrationem scriptam ad Episcopum misit.

Occursus tunc fuit inter Episcopum et christifideles «remonstrantes»: quapropter die 17 ianuarii 1991 Episcopus suam mentem fusius explicare curavit ac die 30 ianuarii 1991 decretum suppressionis paroeciarum (atque ecclesiarum) dedit. Vana excidit nova quoque remonstratio mensis februarii 1991.

d) Post annum, litteris diei 25 februarii 1992, d.nus X et d.na Y recursum hierarchicum instituerunt ad Congregationem pro Clericis adversus decretum reductionis ecclesiae SS.mi Nominis Iesu ad usum profanum.

Episcopus Congregationi sciscitanti respondit parvum tantum oetum fidelium dissidentium pertinaciter restitutionem usus illius ecclesiae adniti.

Nulla obtenta responsione Congregationis neque ad iteratum recursum diei 17 augusti 1992, mense octobri 1992 duo fideles Romam petierunt et Dicasterium adiverunt, dum recurrentes primi, nempe d.nus X et d.na Y, repetitis litteris definitionem recursus sollicitaverunt.

Congregatio novis ab Episcopo acceptis notitiis, die 27 maii 1993 rescripsit d.no X decisioni Episcopi esse parendum, quia omnia ad normam legis peracta erant.

e) Tunc praefati recurrentes d.nus X et d.na Y ad N. S. T. adversus decisionem Congregationis pro Clericis provocaverunt.

Praehabita explicatione circa normas super legitimationem activam quam Signatura Apostolica illico recurrentibus misit, litteris diei 11 augusti 1993, praefati recurrentes, una cum pluribus fidelibus, uti singulis, recursum instituerunt, mandatum tradentes cl.mo avvocato A qui, omnibus mature perpensis, mandato mense novembri 1993 renuntiavit eique cl.ma patrona B subrogata est. Congregatio pro Clericis patronum constituit cl.mum advocatum C (pro hac vice ad patrocinium coram N. S. T. admissum); Episcopus N. vero cl.mum advocatum D.

Die 10 iunii 1994 Promotor Iustitiae deputatus nominatus est.

f) Kalendis iuliis 1994 recurrentes, ob rumusculos de imminente venditione ecclesiae qui circumferebantur, suspensionem decreti episcopalis efflagitaverunt. Tunc N. S. T. Episcopum rogavit ut suam aperiret mentem utque bona cuiusve generis ecclesiae interim servaret.

g) De inaktivitate patroni certior factus, Episcopus respondit die 13 iulii 1994 se bona ecclesiae conservasse atque transmisit exemplar documentorum ac defensionis quam ipse inde a mense novembri 1993 avvocato D remiserat.

Qui patronus, gravi correptus infirmitate, documenta de quibus supra N. S. T. intra terminum statutum tradere curavit et Episcopus, impedito avvocato D, patronum nominavit etiam cl.mum C.

h) Hic vero suum memoriale exhibuit, in quo in limine exceptionem peremptoriam de defectu capacitatis et legitimationis activae recurrentium ac reiectionem recursus postulavit.

i) Congressus die 3 maii 1995 tum exceptionem, de qua supra, sunt distinctae quaestiones causa quibus componitur, apte considerato duplici obiecto decisionis Episcopi N., suppressionis videlicet paroeciae SS.mi Nominis Jesu, et reductionis ecclesiae eiusdem nominis ad usum profanum.

k) Legenti Decretum Congressus diei 3 maii 1995, perspicue apparent decisiones, pro unaquaque parte recursus concinne expressis motivis, quae refrangunt adsertas violationes legis tum in procedendo, cum in decernendo.

Singulae recursus partes igitur reiectae sunt utpote manifeste fundamento carentes, praeter unam ad graves causas quoad suppressionem ecclesiae SS.mi Nomini Jesu quod attinet.

i) Qua re die 10 iunii 1995 concordatum est dubium prout sequitur:

AN CONSTET DE VIOLATIONE LEGIS IN DECERNENDO OB DEFECTUM CAUSAE GRAVIS DE QUA IN CAN. 1222 § 2, RELATE AD ACTUM CONGREGATIONIS PRO CLERICIS CONFIRMANTEM DECISIONEM EXC.MI EPI-SCOPI N. DIEI 19 NOVEMBRIS 1991.

IN IURE. — 3. Opportunam duximus sat amplam praemittere casus adumbrationem, ut statim pateant motiva ob quae largus recursus fere totus reiectus sit, una tantum quaestione excepta in nuper relati dubii formula expressa.

4. Argumenta in iure ad solvendam quaestionem praesto sunt.

Can. 1222 § 1 statuit: «Si qua ecclesia nullo modo ad cultum divinum adhiberi queat et possibilitas non datur eam reficiendi, in usum profanum non sordidum ab Episcopo redigi potest.

§ 2 Ubi aliae graves causae suadeant ut aliqua ecclesia ad divinum cultum amplius non adhibeatur, eam Episcopus dioecesanus, audito consilio presbyterali, in usum profanum non sordidum redigere potest, de consensu eorum qui iura in eadem sibi legitime vindicent, et dummodo animarum bonum nullum inde detrimentum capiat».

Nova lex defuncti Codicis statuta aliquatenus immutavit: quae novitas prae oculis sedulo est habenda; sed, ut aequa lance perpendatur, nova cum vetere lege est comparanda.

Jam vero Codex a. 1917 rem pertractat duobus canonibus, scilicet cann. 1186 et 1187. Postquam in priore canone (1186) sermo fit de his quibus incumbit onus reficiendi ecclesiam, subsequenti canone (1187) agit de suppressione alicuius ecclesiae quae amplius ad cultum divinum adhiberi nequit: «Si qua ecclesia nullo modo ad cultum divinum adhiberi possit et omnis aditus interclusi sint ad eam reficiendam, in usum profanum non sordidum ab Ordinario

loci redigi potest et onera cum reditibus titulusque parociae, si ecclesia sit parocialis, in aliam ecclesiam ab eodem Ordinario transferantur».

Quae legis praescripta ius vicens inde a Concilio Tridentino saltem quoad substantiam retinebant. Nam Sacra illa Synodus in Sessione XXI plures quaestiones disceptavit ad ecclesias spectantes quae, vetustate collapsae, neque propter inopiam instaurari valebant. Quae normae ob mutata tempora ac mores iam obsoletae sunt dicendae. Attamen illas hic meminisse iuvat quia gravitatem obiectivam materiae indigitant; etenim si Ordinarii locorum praescripta legis quacumque de causa servare non valebant, adire Sedem Apostolicam tenebantur. Quae gravitas usque ad nostra tempora perdurat.

Nemo tamen dubitat quod plures quaestiones curam animarum attingentes urgebant, uti exempli gratia necessitas noviter describendi fines parociarum necnon decidendi circa numerum et usum ecclesiarum exstantium vel exstruendarum, tum ob mutatos mores fidelium commorandi extra urbes, tum ob imminutum numerum ministrorum et alia huiusmodi nostri temporis adiuncta.

5. Novus Codex, ut omnes norunt, natus est ad accommodandas leges novis adiunctis: qua re etiam normae circa suppressionem parociarum et reductionem ecclesiarum ad usum profanum non sordidum recognitae sunt.

Cum vero leges aptandae essent religiose prae oculis habitis quibusdam principiis, inter quae etiam illo altiore, iuxta quod ampliores facultates Ordinariis locorum concedendae erant, ut frequentiores recursus ad Sedem Apostolicam vitarentur, anno 1977 novae leges quoque in subiecta materia propositae sunt quae traditam facultatem Episcopi reducendi aliquam ecclesiam ad usum profanum confirmarunt, sed causam praevaletentem ac sufficientem ipsa utendi iam statuebant maiorem profectum boni animarum.

Quae propositio, attentis suggestionibus ac animadversionibus quorundam Organorum Consultationis, dein recognita est; itaque natus est textus vigentis canonis 1222 qui, ampliore ac in vetere iure tributa facultate, ipsius tamen usum quodammodo coarctat, cum graves requirat causas ut legitime adhibeatur.

Hac de causa canonis 1222 secunda paragraphus quadam laborat indeterminatione, quia ex una parte tuetur facultatem Episcopi, altera ex parte moderari conatur ipsius usum. Habet enim: «Ubi

aliae graves causae suadeant...», quin exemplum tradat id generis causarum, aut insinuet causas interdum graves evadere posse ob peculiare circumstantias.

6. Difficultas solvitur aequo perpendendo litteram legis, hinc enim confirmat facultatem Ordinariis locorum reducendi ecclesias ad usum profanum non sordidum; inde usus legitimus facultatis pendet a gravitate causarum ob quas ad reductionem deveniendum est. Causae ergo a lege requiruntur graves, nec gravissimae: excluduntur igitur nugae vel causae quae suapte natura graves haberi nequeunt, dum e contra gravitas causae, etsi apparenter levi innititur fundamento, diversimode aestimari potest si diligenter considerentur circumstantiae vel loci, vel rei oeconomicae vel personarum, quae Ordinario apprime innotescunt: re quidem vera quaestio est facti.

IN FACTO. — 7. Iuxta dubium solvendum Nobis videndum est, ceteris missis, utrum in casu violatio legis perpetrata sit deficiente gravi causa in decidendo reductionem ecclesiae SS.mi Nominis ad usum profanum.

Causae quae Episcopum diocesanum ad impugnatum decisionem capiendam impulerunt inde ab initio manifestae erant, nec infitandum est quod graves haberi possunt, cum praesertim simul conspiciantur ac prae oculis opportune comparentur cum similibus adiunctis plurium dioecesium in natione N.

8. Attamen Congressus N. S. T. diei 3 maii a definienda quaestione abstinuit ob latens dubium num *manifestam* gravitatem allatae causae praeseferebant. Deficiente enim nota evidetiae, Congressus nequit reicere recursum.

Viam ad solvendum dubium pandit principium quo reguntur controversiae contentiosae, etiam administrativa via definiendae, scilicet: «onus probandi incumbit ei qui asserit» (can. 1526 § 1).

Iamvero cl.ma Patrona recurrentium asserit, nec probat, in casu defuisse *graves* causas, de quibus in can. 1222 § 2.

9. Si enim aequa lance perpendantur motiva ob quae Exc.mus Episcopus N. reductionem ecclesiae, de qua agitur, ad usum profanum decrevit, illa revera gravia faciendae sunt.

Nam imprimis praeterire nequimus quod Episcopus in tota hac implexa quaestione enodanda qua pastor ecclesiae N. prudenter ac

graviter processit: qua re legitime conicere possumus quod a gravibus causis impulsus ad reductionem ecclesiae ad usum profanum devenit.

Omne vero auferunt dubium litterae ab Exc.mo Episcopo dioecetano die 17 aprilis 1995 ad suum pristinum Patronum missae, quae ob supra memoratam eiusdem infirmitate sero utique, sed tempore utili N. S. T. innotuerunt. Meridiana enim luce in epistula illa enitent motiva, eaque gravia, quibus motus Pastor ille ad decretum reductionis ecclesiae ad usum profanum pervenit (Summ. pag. 155-161).

Quae ibi fusius exponuntur, heic concinne tantum referre sufficit.

Conservatio trium ecclesiarum intolerabile onus oeconomicum novae paroeciae imponderet. Attento quod curae pastoralis fidelium, ob immutatas circumstantias, illae amplius non inserviunt, dum nova paroecia inde ab erectione ingenti aere alieno gravatur, venditio harum ecclesiarum confestim efficax subsidium necessitatibus urgentioribus novae paroeciae praestat, quod secus prorsus deficeret. Nam numerus fidelium, quorum oblationibus nova paroecia praesertim sustinetur, in dies minuit.

Praeterea ut salvetur aedificium sacrum negligi haud queunt elemosynae ceteraque subsidia pauperibus praesertim elargienda et alia huiusmodi.

His attentis, decretum reductionis ecclesiae ad usum profanum in casu nullo modo mercaturae aequiparari potest, prout recurrentibus visum est, quia gravitas causae omnino patet.

Clausula suspensiva executionis decreti episcopalis per decisionem propositi dubii cadit.

10. Omnibus ergo accurate consideratis atque sive in iure sive in facto cribratis, prae oculis habito voto Rev.mi Promotoris Iustitiae deputati, infrascripti Patres Iudices, proposito dubio respondent:

«NEGATIVE, SEU NON CONSTARE DE VIOLATIONE LEGIS IN DECERNENDO OB DEFECTUM GRAVIS CAUSAE, IN CASU».

Quam Sententiam definitivam omnibus quorum interest notificandam atque ad executionem mandandam iubemus, ad omnes iuris effectus.

Pro expensis retineatur summa in arca nummaria N. S. T. deposita; partes vero honoraria patronis solvant.

Data Romae, e sede Supremi Tribunalis Signaturae Apostolicae,
die 4 mensis maii 1996.

Gilbertus Card. Agustoni,
Praefectus ac Ponens
Bernardinus Card. Gantin
D. Simon Card. Lourdasamy
Vincentius Card. Fagiolo
+ *Ioseph Mercieca*
+ *Iulianus Herranz*
+ *Philipus Giannini*
+ *Aemilius Eid*
+ *Eduardus Davino*

SUPREMO TRIBUNALE DELLA SEGNETURA APOSTOLICA - *Suppressionis paroeciae* - Decreto definitivo - 25 giugno 1994 - Prot. N. 24048/93 CA - Fagiolo, Ponente (*).

Unione di parrocchie e soppressione di chiesa parrocchiale - Giusta causa per la unione - Grave causa per la riduzione - Ruolo del Vescovo nella determinazione del bene di tutti i fedeli.

Fra i fattori che costituiscono la giusta causa per l'unione di più parrocchie vi sono la diminuzione del numero dei fedeli e la scarsità di clero. Il bene spirituale dei fedeli non viene determinato unicamente dai desideri di alcuni dei parrocchiani, ma anche dalle decisioni del Vescovo riguardanti il bene di tutti i fedeli affidati alla sua cura pastorale. Lo stato materiale (minaccia di rovina o situazione pericolante) della chiesa costituisce causa grave sufficiente per la sua soppressione, qualora l'autorità ecclesiastica ritenga non conveniente imporre ai fedeli l'onere di ripararla, pur essendo questi abili a farlo.

Incid: *Recursus adversus decretum reiiectionis ex parte Congressus huius Supremi Tribunalis.*

FACTI SPECIES. — 1. Diebus 1 et 2 februarii 1992, Exc.mus ..., Episcopus N., nuntiavit se uniturum esse paroecias personales St.i Ioseph et B.M.V. ... in civitate episcopali pro fidelibus linguae gallicae erectas, manente una sola ecclesia paroeciali, «Notre Dame», suppressaque ecclesia St.i Ioseph.

In effectum deducta praefata decisione die 1 iunii 1992, d.ni X et Y recursum hierarchicum interposuerunt coram Congregatione pro Clericis, petentes revocationem unionis paroeciarum et restitutionem ecclesiae St.i Ioseph in usum sacrum.

Recurrentes deinde, visis notitiis in ephemeridibus dioecesanis datis de confirmatione decisionis Episcopi ex parte Congregationis

(*) Si veda nella sezione Dottrina l'articolo di F. DANEELS, *Soppressione, unione di parrocchie e riduzione ad uso profano della chiesa parrocchiale.*